

Rytų Europos
studijų centras
Est. 2006

Migrantų iš Ukrainos adaptacija ir integracija Lietuvoje

Anastasiia Tkachuk | Svitlana Kostrykina | Tomas Janeliūnas

Santrauka

Ši ataskaita pagrįsta internetinės apklausos, kurioje dalyvavo virš 200 respondentų, ir pusiau struktūruotų interviu su aštuoniais ukrainiečiais, kurie atvyko į Lietuvą po 2022 m. vasario 24 d., duomenimis. Apklausoje didžiausias dėmesys skiriamas įvairioms kasdienio gyvenimo sritims: užimtumui, sveikatos priežiūrai ir švietimo sistemų paslaugoms, socialinei adaptacijai ir su integracija susijusioms problemoms.

Tyrimas parodė, kad:

- nors 20–60 m. amžiaus vyrai sudaro beveik 30 proc. visų po 2022 m. vasario 24 d. į Lietuvą atvykusių ukrainiečių, apklausoje dalyvavo vos 10 proc. respondentų vyrų, o dalyvauti interviu sutiko vos vienas vyras (vyresnis nei 60 m. amžiaus). Ši proporcija atspindi „pilkąją zoną“, kurioje atsидūrė Ukrainą pusiau teisėtai palikę vyrai;
- beveik 90 proc. Lietuvoje esančių ukrainiečių planuoja mokytis valstybinę kalbą, daugiau nei pusę jų tai daryti motyvuoja dėkingumas šaliai, kurioje gyvena;
- 65 proc. respondentų turi stabilias pajamas Lietuvoje, tačiau daugelis jaučia didelį nerimą dėl savo finansinės situacijos;
- pagrindinės problemos, su kuriomis ukrainiečiai susiduria Lietuvoje, yra nepakankamas kalbos kursų prieinamumas, ilgos eilės pas gydytojus ir susvetimėjimo bei socialinės izoliacijos pojūtis;
- psichologinės traumos ir psichinės sveikatos problemos gali trukdyti integracijos procesui arba jį sulėtinti;
- nors dėl besitęsiančio karo daug ukrainiečių šiuo metu neturi aiškių ateities planų, 64 proc. respondentų svarstyti galimybę ateityje siekti Lietuvos pilietybės.

Išvadas

2022 m. vasario 24-oji sukrėtė ne tik Ukrainos visuomenę ir kaimynines šalis. Nuo 2014 m. Krymo aneksijos Ukrainą aktyviai remianti Lietuva atvėrė savo sienas pabėgėliams iš Ukrainos. Daugybė ukrainiečių pasirinko atvykti į Lietuvą nepaisant sudėtingo ir daug laiko atimančio maršruto per Lenkiją.

Lietuvos oficialiosios statistikos portalo 2023 m. rugsėjo mėn. duomenimis, į Lietuvą nuo 2022 m. vasario 24 d. atvyko 80 936 Ukrainos piliečiai, nors migraci-

jos tempas nuo 2023 m. kovo yra gerokai sulėtėjęs. Lietuvos migracijos departamento duomenimis, šiuo metu Lietuvoje gyvena daugiau nei 85 tūkst. ukrainiečių. Jie sudaro didžiausią užsienio piliečių bendruomenę Lietuvoje. Dauguma atvykusių ukrainiečių turi leidimą laikinai gyventi: vien šiemet, nuo sausio iki rugsėjo, leidimas laikinai gyventi buvo išduotas 51126 ukrainiečiams, o daugiau nei 42 tūkst. šių asmenų yra karo pabėgėliai, kurie naudojami Europos Sąjungos (ES) įgyvendinamam laikinos apsaugos mechanizmu. Vis dėlto nuo 2023 m. sausio maždaug 10 tūkst. ukrainiečių jau paliko Lietuvą.

Kaip rodo Lietuvos užimtumo tarnybos 2023 m. birželį atlikta apklausa, didžiausią pabėgėlių grupę sudaro 30–49 m. amžiaus moterys. Pusė jų turi aukštąjį išsilavinimą. Iš visų į šalį po 2022 m. vasario 24 d. atvykusių ukrainiečių 20–60 m. amžiaus vyrai sudaro mažiau nei 30 proc. Šį atotrūkį tarp lyčių lėmė Ukrainoje įvesta karo padėtis, apribojusi šaukiamojo amžiaus vyrų judėjimo galimybes. Pažymėtina, kad ši statistika dar ryškiau atsispindi šiame tyrime: vos maždaug 10 proc. internetinėje apklausoje, kuria remiantis parengta ši ataskaita, dalyvavusių respondentų buvo vyrai.

Lietuvos užimtumo tarnybos 2023 m. rugpjūčio mėn. duomenys rodo, kad nuo 2022 m. vasario Lietuvoje įsidarbino daugiau nei 27 tūkst. ukrainiečių. Dauguma jų (daugiau nei 73 proc.) dirba vidutinio lygio profesinių kompetencijų reikalaujančią darbą – pvz., klientų aptarnavimo specialistais, vairuotojais, mechanikais.

Verta paminėti, kad ukrainiečiai sulaukė daug paramos iš ES. Po 2022 m. vasarį Rusijos pradėtos plataus masto invazijos į Ukrainą Europos Komisija išplatino tvirtą pareiškimą dėl paramos šaliai. Atsakui į krizę, humanitarinei pagalbai ir karinei paramai iš viso skirta 64 mlrd. eurų. Be to, Europos Komisija paskelbė, kad valstybėms narėms Europos Sąjunga skyrė maždaug 81 mlrd. eurų nuo Rusijos agresijos prieš Ukrainą bėgančių Ukrainos pabėgėlių poreikiams spręsti. Komisija taip pat pasiūlė laikinos apsaugos termino pratęsti iki 2025 m. kovo mėn. Todėl galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje gyvenantys ukrainiečiai dėl šios Komisijos paramos suteikiamo finansinio saugumo liks Lietuvoje ilgesniam laikui.

Šią prielaidą iš dalies patvirtina Lietuvos užimtumo tarnybos atliktos apklausos: jų duomenimis, su Lietuva ateitį siejančių asmenų nuo 2022 m. padaugėjo 17 procentų. Atsižvelgiant į šias tendencijas, ypač svarbu imtis klausimo, kaip kurti veiksmingus santykius tarp ukrainiečių, atvykusių po 2022 m. vasario 24 d., ir Lietuvos visuomenės. Šis tyrimas svarbus tuo, kad jame nagrinėjamos ir aiškinamos pagrindinės ukrainiečių adaptacijos Lietuvoje problemos.

Ši ataskaita parengta remiantis internetine apklausa, kurioje dalyvavo daugiau nei 200 respondentų, ir pusiau struktūruotais interviu su aštuoniais ukrainiečiais, atvykusiais po 2022 m. vasario 24 d. Iš 39 klausimų sudaryta internetinė apklausa apėmė įvairias kasdienio gyvenimo sritis: užimtumą, sveikatos apsaugos ir švietimo sistemų paslaugas, kalbos barjero įveikimą, socialinę adaptaciją ir kitus klausimus. Tyrimu siekiama išryškinti šias problemas ir pateikti jų sprendimo rekomendacijas, siekiant veiksmingai integruoti ukrainiečius į Lietuvos visuomenę.

Apklausa atskleidė, kad daugiau nei 60 proc. respondentų planuoja likti Lietuvoje ir netgi svarsto ateityje teikti prašymą dėl Lietuvos pilietybės suteikimo. Tad sėkminga ukrainiečių adaptacija Lietuvos visuomenėje ir visavertė integracija į šalies ekonominį, socialinį ir politinį gyvenimą yra aktuali tiek šalyje gyvenantiems ukrainiečiams, tiek lietuviams.

Tyrimo rezultatų analizėje daugiausia dėmesio skiriama ukrainiečių pabėgėlių demografinėi situacijai, užimtumo statusui, priežastims rinktis Lietuvą ir pagrindiniams iššūkiams bei problemoms, su kuriomis jie susidūrė apsistoję Lietuvoje po 2022 m. vasario 24 d.

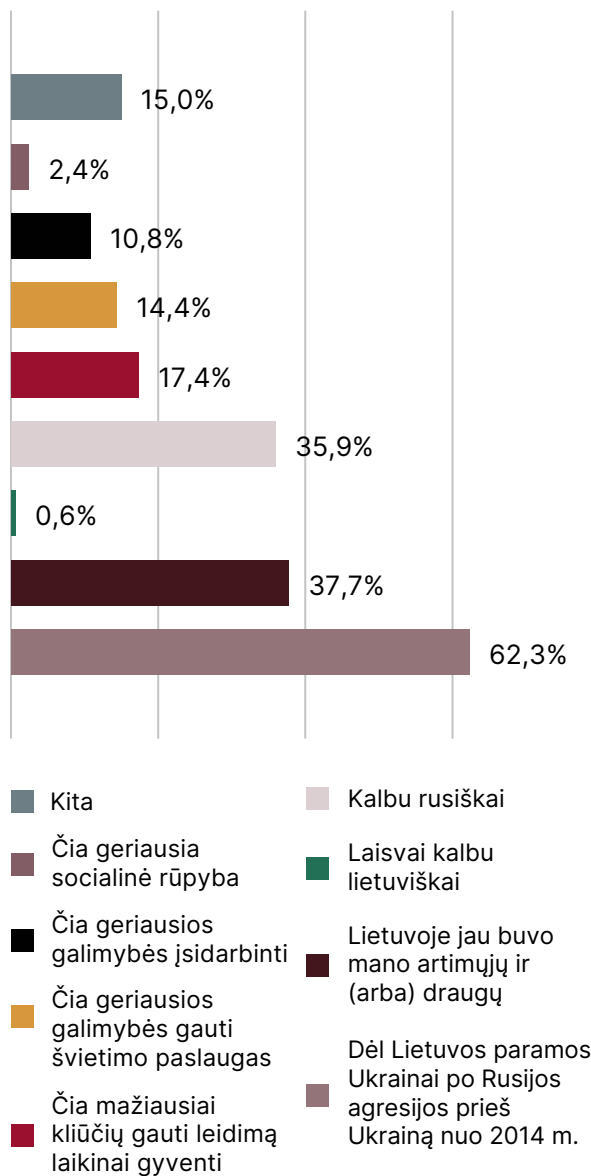
Septyni iš aštuonių interviu dalyvių buvo 18–68 m. amžiaus skirtingos socialinės padėties moterys iš skirtingų Ukrainos regionų. Kiekviena jų kėlė panašias problemas iš unikalių perspektyvos. Kadangi pagrindinė demografinė grupė – su šeimos nariais (daugiausia vaikais) atvykusios moterys, tai galėjo lemti apklausos respondentų išsakytas pagrindines priežastis, problemas ir motyvus. Pvz., kodėl pasirinko gyventi Lietuvoje, kokie socialinės pagalbos, sveikatos priežiūros ir švietimo poreikiai yra aktualiausi. Be to, respondentų buvo klausama apie iššūkius mokantis lietuvių kalbos ir socialinės adaptacijos poreikius, bendruomeniškumą ir ateities planus dėl likimo Lietuvoje.

Priežastys rinktis Lietuvą

Šiuo metu ukrainiečiams pasiekti Lietuvą anaiptol nėra lengva. Anksčiau Vilnius būdavo pasiekiamas lėktuvu per 1 val. 20 min., o dabar kelionė sausumos transportu trunka maždaug 30 valandų. Tenka arba kelis kartus persėsti, arba leistis į itin varginančią kelionę autobusu. Dar bent 4–6 val. reikia laukti ties Lenkijos ir Ukrainos siena.

Nepaisant to, Lietuva tapo populiaria kryptimi dėl Rusijos agresijos šalį palikusiems ukrainiečiams.

Kodėl paskirties šalimi pasirinkote Lietuvą?

1 pav.

Atsakymai (buvo leidžiama rinktis keletą variantų) apima įvairias priežastis – nuo politinių iki asmeninių. Pažymėtina, kad svarbus veiksnys ukrainiečiams renkantys Lietuvą buvo šalies ilgalaikė parama Ukrainai nuo 2014 m. Daugiau nei 62 proc. respondentų pasirinko Lietuvą dėl to, kad matė aktyvią Lietuvos vyriausybės, savanorių ir piliečių paramą. Viena interviu dalyvė, 35 m. moteris, savo motyvus atvykti į Lietuvą paaiškino taip:

„Buvo sunku pasirinkti paskirties šalį, nes turiu pažįstamų daugybėje šalių. <...> Per žinias girdėjau, kad Lietuva yra geras pasirinkimas dėl didžiulės paramos [Ukrainai].“

Antra pagal pasirinkimo dažnį priežastis (ją nurodė beveik 38 proc. respondentų) buvo ankstesni ryšiai Lietuvoje: atvyko dėl šeimos narių, draugų ar pažįstamų.

Pažymėtina, kad trečias pagal populiarumą atsakymo variantas (36 proc.) buvo galimybė susikalbėti rusų kalba. Visgi nė viename interviu šis motyvas nebuvo paminėtas. Ši priežastis taip pat neatrodo labai aktuali atsižvelgiant į didelį lietuvių kalbos kursų ieškančių atvykėlių skaičių ir kalbos barjero svarbą ukrainiečiams apskritai. Vis dėlto tai, kad lietuviai supranta rusų kalbą, labai padeda vyresniems ukrainiečiams, kurie nemoka anglų kalbos, ir atvirkščiai – padeda ukrainiečiams suprasti vyresnius lietuvius, kurie nekalba angliškai, tačiau vis dar prisimena rusų kalbą. Lietuvių kalbos besimokantiems ukrainiečiams, ypač pirmaisiais mėnesiais ar metais, kur kas lengviau susikalbėti rusiškai institucijose, kuriose reikia specifinio žodyno – pavyzdžiui, Mokesčių inspekcijoje, Užimtumo tarnyboje ar ligoninėje.

Taip pat svarbu paminėti, jog dideliame skaičiui respondentų Lietuva atrodė patraukli dėl to, kad buvo palyginti lengva gauti leidimą laikinai gyventi. Jaunesniems ukrainiečiams ne mažiau svarbus veiksnys buvo galimybė įgyti išsilavinimą. Kaip interviu pažymėjo keletas studentų,

„Lietuva buvo viena iš nedaugelio šalių, siūlančių nemokamą mokslą ir papildomą stipendiją“.

Beveik toks pats skaičius respondentų vienos konkrečios priežasties neturėjo: Laukelyje „Kita“ buvo nurodomos tokios priežastys: „mums nerūpėjo, kur

bėgti, tiesiog reikėjo pabėgti“, „be priežasties“, „pasirinkau atsitiktinai“, „šalies nesirinkau, čia atsidūriau dėl susiklosčiusių aplinkybių“.

Kai kurie paminėjo atsitiktines aplinkybes, dėl kurių atsidūrė Lietuvoje. 35 m. amžiaus moteris dalijosi tokiomis prisiminimais:

„Čia atvykau atsitiktinai. Nežinojau, kur keliauti. Iš pradžių buvo gana sunku. <...> Mano draugė kraustėsi į Lietuvą, o aš nusprendžiau prie jos prisijungti, nes jai buvo baisu tai daryti vienai.“

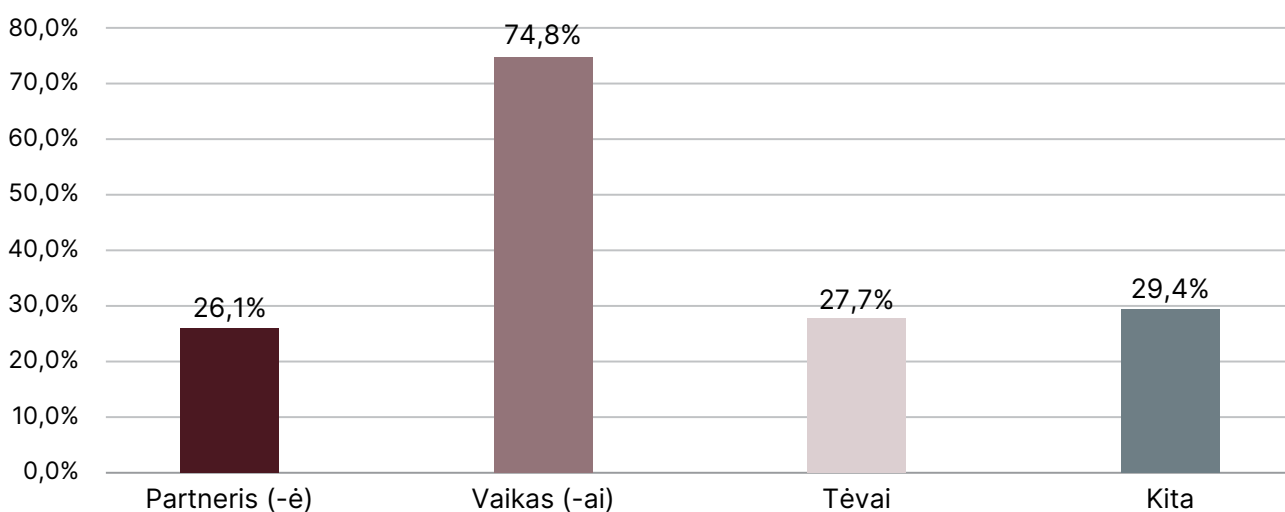
Pažymėtina, kad ši interviu dalyvė vis dar yra Lietuvoje, o jos draugė grįžta į Ukrainą, kad būtų arčiau savo partnerio.

Vis dėlto priežastys kraustyti į Lietuvą nebūtinai apibrėžia tolesnes gyvenimo šalyje patirtis. Kai kuriems šis atsitiktinis pasirinkimas tapo vaisingo bendradarbiavimo su vietos bendruomene ir sėkmingo darbo pradžia. Kiti pabėgėliai susidūrė su sunkumais, kuriems persikeldami į Lietuvą nebuvo pasiruošę. Vis dėlto, nesureikšmindami savo kelio Lietuvoje pradžios, dauguma respondentų ir interviu dalyvių savo patirtį šalyje vertina teigiamai ir reiškia dėkingumą Lietuvai ir jos žmonėms.

Demografiniai duomenys

Dėl įvestos karo padėties ir ukrainiečių vyrų šaukimo į kariuomenę absoliuti dauguma internetinės apklausos respondentų buvo moterys (beveik 90 proc.).

Jei atvykote su savo šeimos nariais, kas jie?

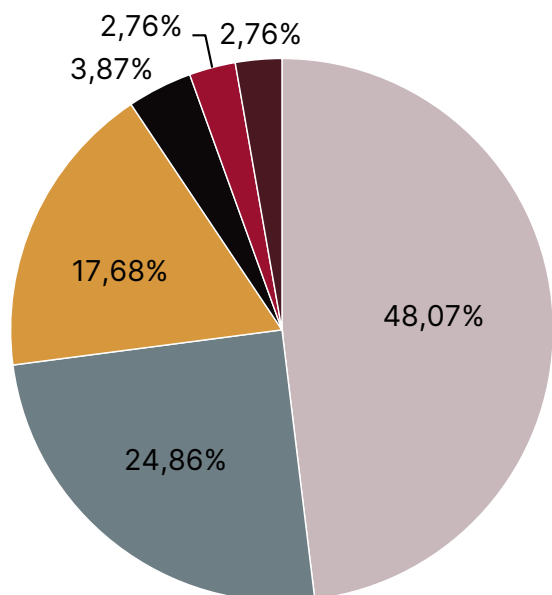
2 pav.

Galima daryti prielaidą, kad ukrainiečių vyrų nenoras dalyvauti tyrime susijęs su baime: kai kurie vyrai nenori atsidurti dėmesio centre, bijodami užsitraukti Migracijos departamento nemalonę ar net būti deportuoti į Ukrainą tarnauti šalies ginkluotuosiose pajėgose. Be to, kai kurie pabėgėliai vyrai ir prieš 2022 m. vasario 24 d. Ukrainą palikę vyrai privačiuose pokalbiuose prisipažino jaučiantys kaltę ir gėdą dėl to, kad negina savo šalies fronto linijose.

Daugiau nei pusė respondentų yra 30–45 m. amžiaus ir atvyko su savo šeimos nariais, didžioji dalis jų atkeliavo su vaikais (buvo galima rinktis keletą atsakymų variantų).

86,4 proc. respondentų Lietuvoje gyvena ilgiau nei metus (2023 m. vasaros duomenimis). 74,3 proc. įsikūrę Vilniuje.

Koks jūsų teisinis statusas Lietuvoje?

- Leidimas laikinai gyventi
- Humanitarinė viza
- Pabėgėlio statusas / papildoma apsauga
- Įdarbinimo patvirtinimas / viza su leidimu dirbti / studento viza
- Vyksta prieglobsčio suteikimo procedūra
- Kita

3 pav.

Beveik pusė respondentų (48 proc.) būdami Lietuvoje įgijo leidimą laikinai gyventi. Antras pagal dažnį Lietuvoje apsistojusių ukrainiečių teisinis statusas – humanitarinė viza (25 proc.), trečias – pabėgėlio statusas. Vis dėlto duomenys gali neatitikti tikrovės, nes kai kurie ukrainiečiai nelabai tiksliai žino savo faktinį teisinį statusą.

Pagrindinės problemos ir iššūkiai

Iš esmės galima teigti, kad dauguma ukrainiečių Lietuvoje jaučiasi saugiai ir yra patenkinti savo gyvenimu čia. Respondentai savo saugumo lygį prieš persikeliant į Lietuvą įvertino vidutiniškai 4,7 balo, o mediana buvo 1 balas. Bendras balas vertinant bendrą gyvenimo Lietuvoje patirtį buvo 7,76 balo vidurkis, mediana – 8. Vis dėlto kalbėdami apie adaptaciją Lietuvoje respondentai pažymi, kad problemų ir iššūkių vis dar yra.

Tarp opiausių problemų apklausoje ir pokalbiuose buvo kartojamos šios (buvo galima pateikti keletą atsakymų variantų):

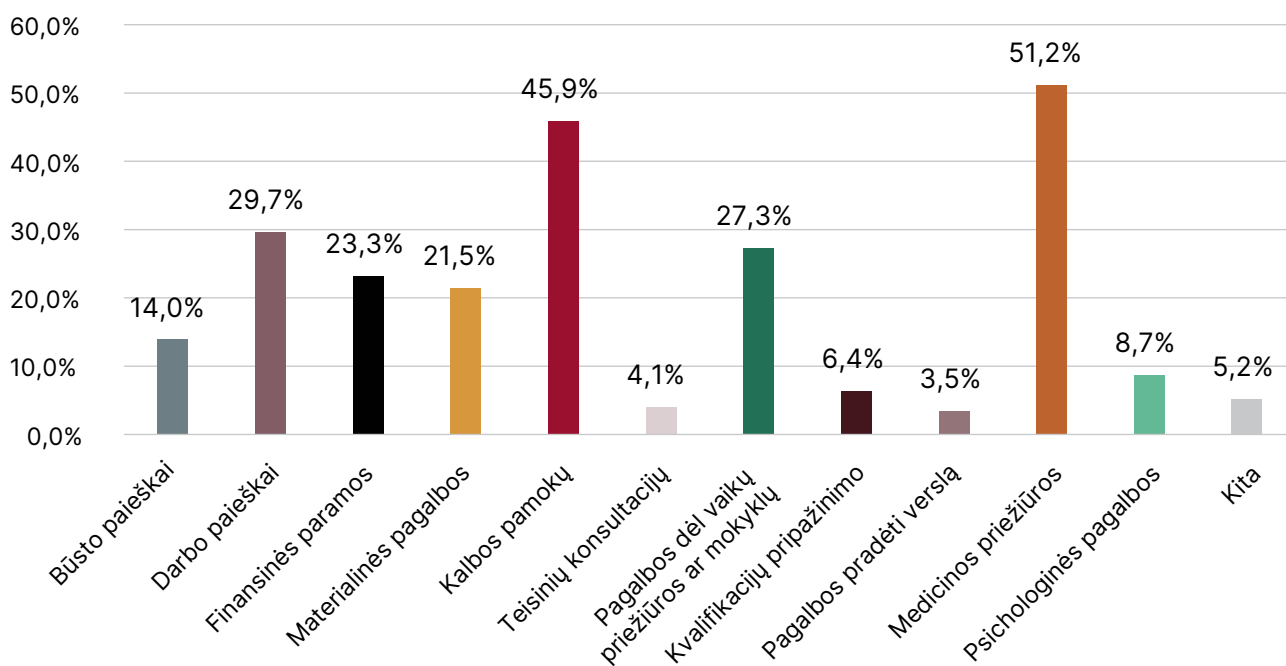
- kalbos kursų prieinamumas (45,9 proc.);
- medicinos priežiūros prieinamumas (51,2 proc.);
- pagalba ieškant darbo, būsto ir finansinės pagalbos (atitinkamai 29,7 proc., 14 proc. ir 23,3 proc.);
- socialinio gyvenimo ir ryšio su Lietuvos visuomene trūkumas.

Kalbos kursų prieinamumas – dažniausiai minima problema, kurią įvardijo interviu dalyviai, paprašyti nurodyti tris svarbiausius adaptacijos Lietuvoje iššūkius.

Bendras požiūris kalbos barjero tema – vyraujantis noras mokytis kalbos ir išteklių tam stoka. Vieninteliu interviu dalyviai, kurie visiškai neplanuoja išmokti lietuviškai, buvo vyresnio amžiaus pora, planuojanti kaip galima greičiau grįžti į Ukrainą. Tačiau absoliučiai daugumai apklaustųjų pagrindinis klausimas buvo nebrangūs būdai mokytis lietuvių kalbos.

Antras iššūkis, su kuriuo ukrainiečiai susiduria Lietuvoje, yra ilgos eilės pas gydytojus. Apie medicinos priežiūrą klausiami respondentai tai įvardija kaip pagrindinę problemą. Nors apskritai jie yra patenkinti gydytojų konsultacijomis, bet išsakė nepasitenkinimą dėl to, kad šių paslaugų reikia laukti mažiausiai tris savaites.

Kokio tipo pagalbos jums labiausiai reikia būnant Lietuvoje?

4 pav.

Nors dauguma kalbintų tyrimo dalyvių turi darbą, jie pažymi jaučiantys tam tikrą nerimą dėl finansinės situacijos. Pavyzdžiui, du iš jų dirba Vilniaus universitete ir gauna kompensacijas kambarių nuomai universiteto bendrabutyje. Tačiau abu nuogąstauja negalėsiantys sau leisti nuomotis būstą, kai ši kompensacija bus panaikinta.

Dauguma problemų užimtumo srityje susijusios su iššūkiais ieškant aukštesnės profesinės kvalifikacijos darbo. Kai kurie respondentai teigia uždirbantys mažiau nei tos pačios kvalifikacijos kolegos lietuviai.

Pažymėtina, kad ieškant darbo aktualus ir kalbos barjeras, tačiau jo svarba nėra didelė. Dirbanti 20 m. amžiaus studentė pasakoja:

„Man neatrodo, kad kur nors susiduriu su kalbos barjeru. <...> Svarstyčiau mokytis lietuvių kalbos visų pirma iš pagarbos šaliai.“

Įdomu tai, kad pagarbos jausmas yra ryškiausias ukrainiečių motyvas mokytis lietuvių kalbos – tai rodo tiek apklausos rezultatai, tiek beveik visų interviu dalyvių teiginiai.

Galiausiai panašu, kad dažnu iššūkiu ukrainiečiams tampa socialinio gyvenimo stoka po persikėlimo į Lietuvą. Vieništumo ir buvimo ne savo vietoje jausmas išryškėja interviu dalyvių atsakymuose, šias emocijas keletą kartų mini ir internetinės apklausos respondentai.

Iš dalies ši problema susijusi su tarpine situacija, kai adaptacija naujoje šalyje yra dar naujas potyris, ypač kai ją papildo nuolatinis nerimas: jaudinamasi dėl Ukrainoje likusių artimųjų, kuriems kyla pavojus dėl apšaudymo būnant namuose ar kovojant fronte. Taip pat verta paminėti sielvartą dėl praeities, iki Rusijos invazijos turėto gyvenimo. 35 m. amžiaus moteris pasakoja:

„<...> net jei grįžčiau į Kyjivą, mano socialinis ratas labai susiaurėjęs. Dauguma mano draugų studijuoja skirtingose užsienio šalyse. Labai gaila, kad praradau savo senąjį gyvenimą.“

Kai kurie respondentai taip pat mini savo kolegų lietuvių atšiaurumą ar net priešišumą. Vis dėlto tokios patirtys nėra dažnos, jos labiau susijusios su konkrečia situacija, o ne visiems bendrais sunkumais.

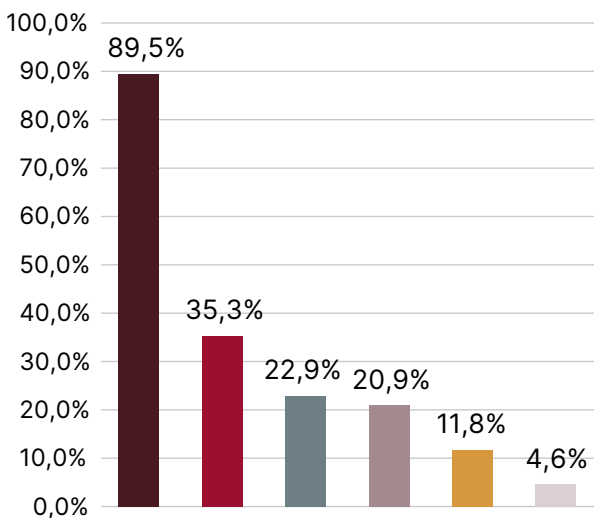
Lietuvių kalbos mokymasis

Iš visų respondentų aptartų ir iškeltų problemų dažniausias iššūkis yra lietuvių kalbos kursų prieinamumas.

Kaip minėta, mūsų internetinės apklausos duomenimis, beveik 90 proc. Lietuvoje likusių ukrainiečių planuoja mokytis valstybinės kalbos. To daryti neketina vos 10,5 proc. respondentų. Šis statistinis rezultatas atsikartoja ir tarp interviu dalyvių – absoliuti jų dauguma planuoja mokytis arba jau mokosi lietuvių kalbos. Vieninteliai respondentai, kurių nedomina galimybė mokytis lietuvių kalbos, yra vyresnio amžiaus pora:

„Savo energijos tam [kalbos mokymuisi] neskiriame. Čia esame laikinai ir visą dėmesį skiriame darbui Ukrainos labui“ (68 m. moteris).

Kodėl norite išmokti lietuvių kalbą?

- Iš pagarbos šaliai
- Nukenčia mano socialinis gyvenimas
- Sunku gauti valstybinių organizacijų, bankų, parduotuvių ir pan. paslaugas
- Dėl kalbos barjero negaliu rasti darbo
- Aš / mano vaikai negalime gauti švietimo paslaugų / tęsti mokslų
- Kita

5 pav.

Visgi svarbu paminėti, kad nė iš jų vienas nejaučia nepasitenkinimo Lietuva ar šalies kalba. Per interviu šie dalyviai keletą kartų išreiškė dėkingumą Lietuvai ir kalbėjo apie šiltą kaimynų priėmimą. Taip pat galima daryti prielaidą, kad jų priežastys yra tiesiogiai susijusios su ateities planais grįžti į Ukrainą, o ne su amžiumi.

Kita interviu dalyvė (60 m. moteris) mokosi lietuvių kalbos maždaug mėnesį ir planuoja tai daryti toliau. Ji dirba valytoja, o šiam darbui didesni kalbiniai įgūdžiai nėra reikalingi. Vis dėlto moteris nežino, kiek užsibus Lietuvoje, todėl jaučia poreikį išmokti kalbą.

Šis bendras supratimas, kad reikia mokytis lietuvių kalbą, kyla iš dėkingumo ir pagarbos šaliai. Šį pasirinkimą kaip priežastį išmokti lietuvių kalbos minėjo didžioji dauguma ketinančių mokytis lietuvių kalbos. (buvo galim rinktis keletą galimų atsakymų variantų).

Antra pagal dažnį priežastis – noras pagerinti socialinį gyvenimą ir geriau pritapti Lietuvos visuomenėje. Pavyzdžiui, vienas respondentas sakė:

„Nenoriu versti lietuvių su manimi kalbėti rusiškai. Ir aš pats nenoriu su jais kalbėti rusiškai.“

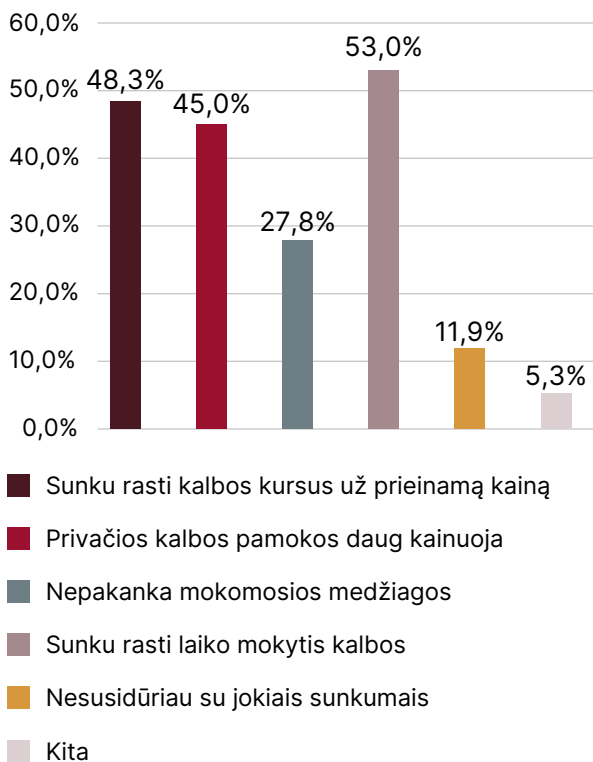
Dažnai respondentų ir interviu dalyvių minimos priežastys mokytis lietuvių kalbos – kliūtys socialiniame gyvenime ir poreikis gauti tinkamas socialines paslaugas ar darbą, tačiau jos paprastai buvo antras ar trečias pasirinkimas.

Kai kuriems kalbos mokymasis aukštu lygiu yra būtina sąlyga tęsti darbą pasirinktoje srityje. Laisvai samdoma žurnaliste dirbanti 35 m. amžiaus moteris turėjo tobulinti savo lietuvių kalbos įgūdžius, kad galėtų dalyvauti kultūriniuose projektuose arba užsiimti vertimu. Pažymėtina, kad ji jau buvo bandžiusi į lietuvių kalbą versti poeziją. Vis dėlto šiai moteriai sunkiai sekėsi rasti ne pradedančiųjų lygio lietuvių kalbos kursų už prieinamą kainą:

„Yra daugybė galimybių mokytis lietuvių kalbos nemokamai pradedančiųjų lygiu. Tačiau variantų mokytis aukštesniu lygiu nedaug arba tai yra per brangu“ (35 m. moteris).

Dauguma žmonių turi praktinę priežastį išmokti lietuvių kalbos dėl planų likti šalyje ilgą laiką ateityje ir net gauti pilietybę. Didžioji dalis ukrainiečių, atvykusių po 2022 m. vasario 24 d., planuoja likti šalyje visam laikui. Taigi noras gebėti susikalbėti lietuviškai yra akivaizdi priežastis mokytis valstybinės kalbos. Visgi atrodo, kad vyraujanti problema tarp respondentų yra menkas lietuvių kalbos kursų už prieinamą kainą prieinamumas.

Su kokiais sunkumais susidūrėte mokydamiesi lietuvių kalbos?

6 pav.

Dažniausiai minima problema – informacijos apie nemokamus ar nebrangius lietuvių kalbos kursus ukrainiečiams trūkumas. Daugiau nei 48 proc. respondentų sako, kad sunku rasti kursus už prieinamą kainą (buvo galima rinktis keletą atsakymų variantų).

Iš tiesų už kalbos kursus galima gauti kompensaciją iš Užimtumo tarnybos. Kaip aiškina Užimtumo tarnyba, lietuvių kalbos kursai vykdomi pagal neformaliojo suaugusiųjų švietimo programas. Juose gali dalyvauti ir dirbantys, ir nedirbantys trečiųjų šalių piliečiai, kurie yra užsiregistravę Užimtumo tarnyboje ir turi leidimą gyventi Lietuvoje. Mokymuose dalyvaujantys žmonės privalo vykdyti sutarties sąlygas. Mokymų programa trunka ne ilgiau nei 32 kalendorines savaites iš eilės. Užimtumo tarnybos skirta pinigų suma švietimo paslaugoms negali viršyti: 3 MMA (arba 2520,00 EUR), kai neformaliojo suaugusiųjų švietimo programos trukmė yra 51 val. ar ilgesnė; 1,2 MMA (arba 1008,00 EUR), kai programos trukmė yra iki 50 val.

Nors Užimtumo tarnybos apmokamų kursų skaičius didėja, jie kol kas gali patenkinti tik nedidelę dalį potencialaus poreikio. 2022 m. lietuvių kalbos kursams buvo skirta 120 tūkst. EUR, o pirmąjį 2023 m. pusmetį – 470,4 tūkst. EUR. Pagal Užimtumo tarnybos

pateiktą informaciją nuo šių metų pradžios iki liepos 21 d. mėnesio lietuvių kalbos kursus pradėjo 824 ukrainiečiai. Tai tik maža dalis (maždaug 1–2 proc.) visų po 2022 m. vasario 24 d. į Lietuvą atvykusių ukrainiečių.

Faktas, kad per Užimtumo tarnybą valstybės finansuojamus kalbos kursus lankančių ukrainiečių dalis yra palyginti nedidelė, gali būti susijęs su tuo, kad apskritai labai maža jų dalis ieško darbo naudodamiesi Užimtumo tarnybos paslaugomis: 2023 m. liepos 24 d. duomenimis, Užimtumo tarnyboje buvo užsiregistravę 3,1 tūkst. ukrainiečių. Be to, kaip minėjo viena iš interviu dalyvių, kompensaciją ne visada lengva gauti. Norėdamas gauti kompensaciją už kalbos mokymąsi, dirbantis ukrainietis turi pasirašyti trišalę sutartį: ją ukrainietis sudaro su Užimtumo tarnyba ir darbdaviu. Pasak interviu dalyvės, jos darbdavys šią sutartį pasirašė ir taip sudarė jai sąlygas mokytis. Tačiau ji žino atvejų, kai darbdaviai nesutiko pasirašyti tokios sutarties.

Nemokamus lietuvių kalbos kursus, finansuojamus valstybinių įstaigų ir labdaros fondų, taip pat organizuoja [Tautinių bendrijų namai](#), tačiau informacija apie juos nėra plačiai žinoma tarp ukrainiečių.

Kai kurie respondentai taip pat teigė, kad siūlomi kursai supažindina tik su pačiais kalbos pagrindais ir nėra tinkamos struktūros. 45 m. amžiaus moters manymu, šią problemą galima sieti su finansavimo trūkumu:

„Dabar lankau nemokamus kursus. Tačiau jų nepakanka kalbai išmokti taip, kad iš tikrųjų galėtum kalbėti. Manau, kad tai – finansavimo klausimas. Jie planavo šiuos kursus išplėsti iki aukštesnio lygio, tačiau tam reikia pinigų.“

Dar vienas iššūkis – rasti laiko kalbos pamokoms įtemptuose dirbančiųjų tvarkaraščiuose. Viena respondentė, dirbanti kelis darbus, kad išlaikytų savo šeimą, pažymėjo neturinti laiko mokytis lietuvių kalbos. Visgi įtempto tvarkaraščio problema niekur nedingsta ir turint vieną darbą. Pavyzdžiui, 60 m. amžiaus moteris vienu didžiausių iššūkių laiko kalbos pamokų derinimą su darbu, kurio valandos nėra fiksuotos. Panašią problemą turi ir 45 m. amžiaus moteris, pažyminti, kad darbovietės kompensuojamus kalbos kursus gali lankyti tik kartą per savaitę, nes jie nesuderinami su jos darbo valandomis.

Keletas interviu respondentų taip pat mini psichologinį išsekimą, dėl kurio jiems sunku pradėti eiti į kalbos pamokas. Pavyzdžiui, respondentė atvirai pripažino:

„Dėl streso man sunku įsiminti medžiagą.“

Problemos šaknys gali būti diagnozuotas ar nediagnozuotas potrauminio streso sutrikimas (PTSS), nuo kurio galbūt kenčia kai kurie ukrainiečiai. Kaip parodė [ankstesni tyrimai](#), PTSS gali neigiamai paveikti kognityvines funkcijas, kaip antai dėmesio sutelkimą ar atmintį.

Taip pat galima paminėti paprasčiausiai tai, kad mokytis lietuvių kalbą yra sunku. Vis dėlto paprastai tai nėra suvokiama kaip kliūtis. Verta paminėti, kad dėl gana neplataus lietuvių kalbos vartojimo kitų Europos kalbų kontekste egzistuoja akivaizdus mokomosios medžiagos – pavyzdžiui, mobiliųjų programų ar kursų – trūkumas, palyginti su anglų, vokiečių ar ispanų kalbomis.

Kol kas nėra oficialios statistikos apie tai, kiek ukrainiečių naudojami Lietuvos viešosiomis bibliotekomis, kad gautų mokomosios medžiagos ar laisvalaikio skaitinių, tačiau, kaip nurodoma vietos žiniasklaidoje skelbtuose [interviu su Vilniaus bibliotekos darbuotojais](#), jų skaičiai nėra labai dideli – galbūt dėl nepakankamos informacijos apie nemokamą galimybę tokiu būdu gauti reikiamų knygų.

Keletas interviu dalyvių taip pat mini sunkumus mokantis naujos kalbos ir baimę suklysti.

 Pagrindinės kliūtys [mokantis lietuvių kalbos] – psichologinės. Nerimauju, ar taisyklingai iš-tarsiu žodžius, ar iš manęs nesijuoks“ (60 m. moteris).

Arba jau turėta nemalonių patirčių, dėl kurių kai kurie žmonės jaučiasi nejaukiai:

 Iš kitų žmonių girdėjau, kad lietuviai kartais šaiposi iš ukrainiečių akcento ir tarimo, kai šie bando šnekėti lietuviškai. Nežinau. Tą esu girdėjusi“ (45 m. moteris).

Vis dėlto yra ir absoliučiai priešingų liudijimų apie lietuvių ir Lietuvos valstybinių institucijų palaikymą ukrainiečiams stengiantis išmokti lietuvių kalbos:

 Lietuviai labai dėkingi, kai stengiesi šnekėti jų kalba. Jų palaikymas mane motyvuoja mokytis šios kalbos“ (21 m. studentė).

Kita interviu dalyvė irgi nesunkiai rado nemokamus kalbos kursus ir jai atrodo, kad tikrai buvo iš ko rinktis:

 Yra daug medžiagos, padedančios mokytis lietuvių kalbos. Veiksmingiausias būdas šį procesą pagreitinoti – būti tarp lietuvių. <...> Mano manymu, geriausia klausyti vietinių, kaip pasakyti vietinę ar kitą dalyką. Jie man tiesiog pataria, kaip tai padaryti geriau“ (35 m. moteris).

Visgi svarbu paminėti, kad ši interviu dalyvė dirba universitete, o jis kompensavo jos išlaidas kalbų kursams. Moteris taip pat minėjo, kad darbo aplinka ją labai palaiko.

Visgi galima apibendrinti, jog priegios prie lietuvių kalbos kursų ir jų derinimo su kasdieniu tvarkaraščiu problema daugumai ukrainiečių tebėra rimtas iššūkis.

Medicinos priežiūros paslaugų laukimas

Antra apklausos atsakymuose dažniausiai kartojama ir interviu minima problema – sunkumai greitai gauti gydytojo konsultaciją.

Ši problema daugumai ukrainiečių yra nauja, mat jie buvo įpratę gydytojo konsultaciją gauti per keletą dienų. Privačiose medicinos klinikose Ukrainoje konsultacijos vidutiniškai kainuoja 15–25 eurus. Tokius pinigus dirbantys ukrainiečiai, susidūrę su skubios medicinos pagalbos reikalaujančia sveikatos problema, gali sau leisti sumokėti. Lietuvos medicinos įstaigose situacija kitokia.

 Ukrainoje gali tikėtis užsiregistruoti pas gydytoją privačioje klinikoje jau rytoj už gana nedidelę sumą. O čia turi laukti amžinybę“ (35 m. moteris).

Pagalbos į sveikatos priežiūros specialistus kreipėsi maždaug 60 proc. respondentų. Lietuvos sveikatos sistemą jie įvertino vidutiniškai 6,32 balo (mediana – 6 balai). Pažymėtina, kad tai daugiausia sietina su ilgu laukimu, o ne suteiktos medicinos pagalbos kokybe.

Be ilgo laukimo, respondentai taip pat mini informacijos apie jų teises ir galimybes, susijusias su sveikatos sistema, stoką ir kalbos barjero problemą. Kai kurie jų taip pat minėjo sveikatos draudimo neturėjimą, būta ir kelių nusiskundimų apie pačių medicinos paslaugų kokybę. Vis dėlto apskritai Lietuvos medicinos specialistai vertinami teigiamai.

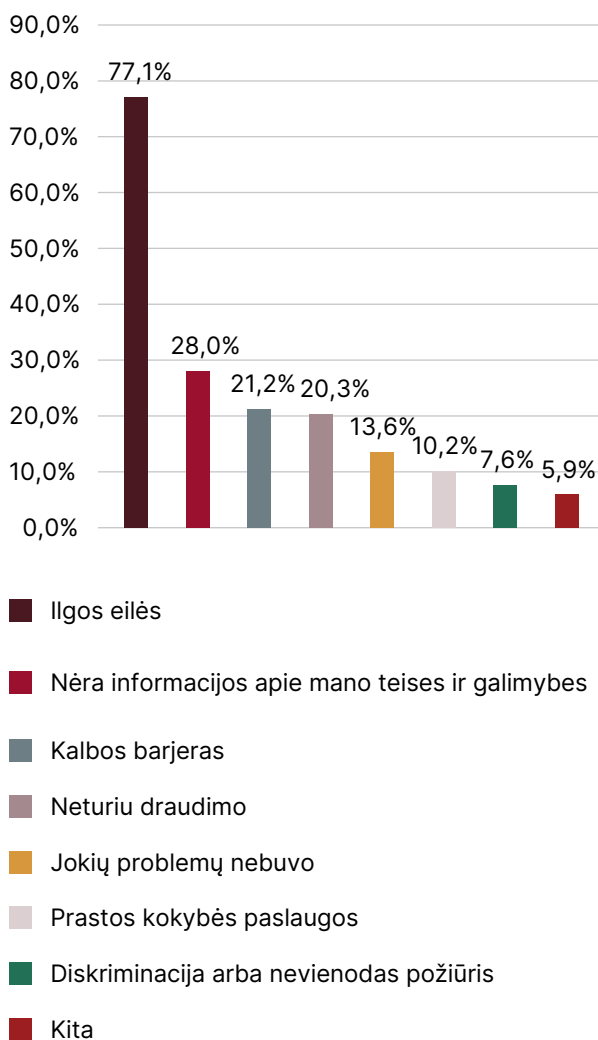
Pasak interviu dalyvių, konsultacijų tenka laukti mažiausiai tris savaites, kartais – net ilgiau nei mėnesį. O kai medicinos paslaugų sulaukiama, po kelių savaičių laukimo jų dažnai nebereikia. 35 m. amžiaus moteris minėjo, kad turėjo skrandžio problemų ir buvo priversta laukti, kol jos išsispres pačios. Jai pasisekė, kad problema nebuvo rimta. Galiausiai moteriai pavyko gauti gydytojo konsultaciją po dviejų mėnesių laukimo. Visgi tada tai buvo viso labo reguliarius sveikatos patikrinimas. Šią patirtį ji apibendrino taip:

Užtruko ilgai. Tačiau suprantu, kad turbūt vis tiek greičiau nei kur nors Prancūzijoje.“

Iš esmės atsiliepiamai apie paslaugų kokybę – daugiausia teigiami. Vyresnio amžiaus (68 m.) moteris, kuriai dėl diabeto reikia nuolatinės medicinos priežiūros, negaili gerų žodžių Lietuvos sveikatos priežiūros sistemai:

Jie stengiasi ne tiesiog manimi atsikratyti, o iš tiesų padėti. Esant tokiam amžiui [jos ir jos vyro] ligoninė yra vieta, kurioje lankomės kas mėnesį.“

Su kokiomis kliūtimis susidūrėte Lietuvos sveikatos apsaugos sistemoje?

7 pav.

O kalbėdama apie tai, kaip vertina laukimo trukmę, moteris prideda:

Tas pats visoje Europoje. Jei tau reikia specialisto, kuris nėra tavo šeimos gydytojas, konsultacijos turėsi laukti kelias savaites ar dar ilgiau. O kitais atžvilgiais problemų nėra.“

Vis dėlto kai kurių ukrainiečių patirtis yra kitokia. Žmonės ne tik ilgai laukia konsultacijos, bet ir nežino, kaip elgtis situacijose, kai prireikia medicinos pagalbos. Pavyzdžiui, darbe koją susižalojusi 60 m. moteris visiškai nežinojo apie savo teisę iš darbdavio gauti kompensaciją už gydymą. Jai pavyko susiorganizuoti reikiamą gydymą nemokamai, tik gavus patarimą iš ligoninės:

Kai paskambinau į ligoninę, man buvo pasakyta, kad nėra vietų užsiregistruoti pas gydytoją. Tačiau man patarė ateiti į valstybinę ligoninę 6.45 val. ryto ir pabandyti gauti konsultaciją skubios pagalbos skyriuje iš karto. Šitaip gavau medicinos pagalbą, kurios man reikėjo.“

Visgi oficialiais būdais tokią informaciją gauti nėra paprasta. Daugybei žmonių atrodo, kad jie nežino visų būdų, kaip įmanoma greičiau gauti medicinos pagalbą.

Kita vienos interviu dalyvės iškelta problema – psichologinės pagalbos trūkumas valstybinėje sveikatos priežiūros sistemoje.

Kai nedirbau, negalėjau mokėti draudimo įmokų. Todėl turėjau teisę gauti tik kažkokią skubią pagalbą. O susidūrusi su psichinėmis problemomis neturėjau kur kreiptis“ (60 m. moteris).

Šiuo metu nėra statistinių duomenų apie tai, kiek ukrainiečių pabėgėlių susiduria su psichinės sveikatos problemomis ir kiek rimtos šios problemos. Tarp tikėtinų stresorių galima minėti karo sukeltą psichologinę traumą, mylimųjų praradimą, adaptaciją naujoje šalyje, finansinį nesaugumą, nerimą dėl Ukrainoje likusių partnerių ar giminių. Interviu taip pat minima, kad vienas iš galimų neigiamų veiksnių gali būti lietuviškas klimatas: saulėtų dienų Lietuvoje mažiau nei daugumoje Ukrainos miestų. Dėl saulės šviesos trūkumo gali atsirasti vitamino D nepakankamumas, galintis padidinti susirgimo depresija ir nerimo riziką.

Švietimo sistema

Nors švietimo sistema nebuvo minima kaip viena iš problemų, šią temą verta aptarti, nes dauguma apklausos respondenčių buvo moterys, turinčios vaikų. Be to, dėl skiriamos finansinės paramos Vilniaus universitetas sulaukė didžiulio ukrainiečių studentų antplūdžio. 48 proc. internetinės apklausos respondentų naudojami švietimo ir vaikų priežiūros paslaugomis.

Su švietimo paslaugomis susidūrusių respondentų patirtys daugiausia buvo teigiamos. Beveik 35 proc. respondentų Lietuvos švietimo sistemą ir vaikų priežiūros paslaugas vertina 10 balų iš 10, 18 proc. – 9 iš 10. Vidutinis įvertinimas – 8,07 balo (mediana – 10). Daugiau nei 40 proc. respondentų nesusidūrė su jokiais kliūtimis Lietuvos švietimo sistemoje. Nepaisant to, didžiausios problemos, panašūs, yra kalbos barjeras ir sunkumai prisitaikant prie Lietuvos švietimo sistemos ir vaikų priežiūros paslaugų (buvo galima rinktis keletą atsakymų variantų).

Atsižvelgiant į tai, kad ukrainiečiai studentai patenka į anglų kalba studijuojančių tarptautinių studentų kategoriją, kalbos barjero problema yra aktualiausia tėvams, atvykusiems su vaikais. Nėra duomenų apie konkrečias kliūtis, su kuriomis mokiniai arba jų tėvai susiduria prisitaikydami prie Lietuvos švietimo sis-

temos. Tačiau porą kartų paminėti keblumai ukrainietiškus pažymius verčiant į lietuviškus. Pavyzdžiui, viena respondentė rašo:

Mano vaiko nepriėmė į 10 klasę, nors jis turėjo Ukrainos išduotą pažymą apie 9 klasės baigimą. Tad nusprendėme mokytis Ukrainos mokykloje [nuotoliniu būdu].“

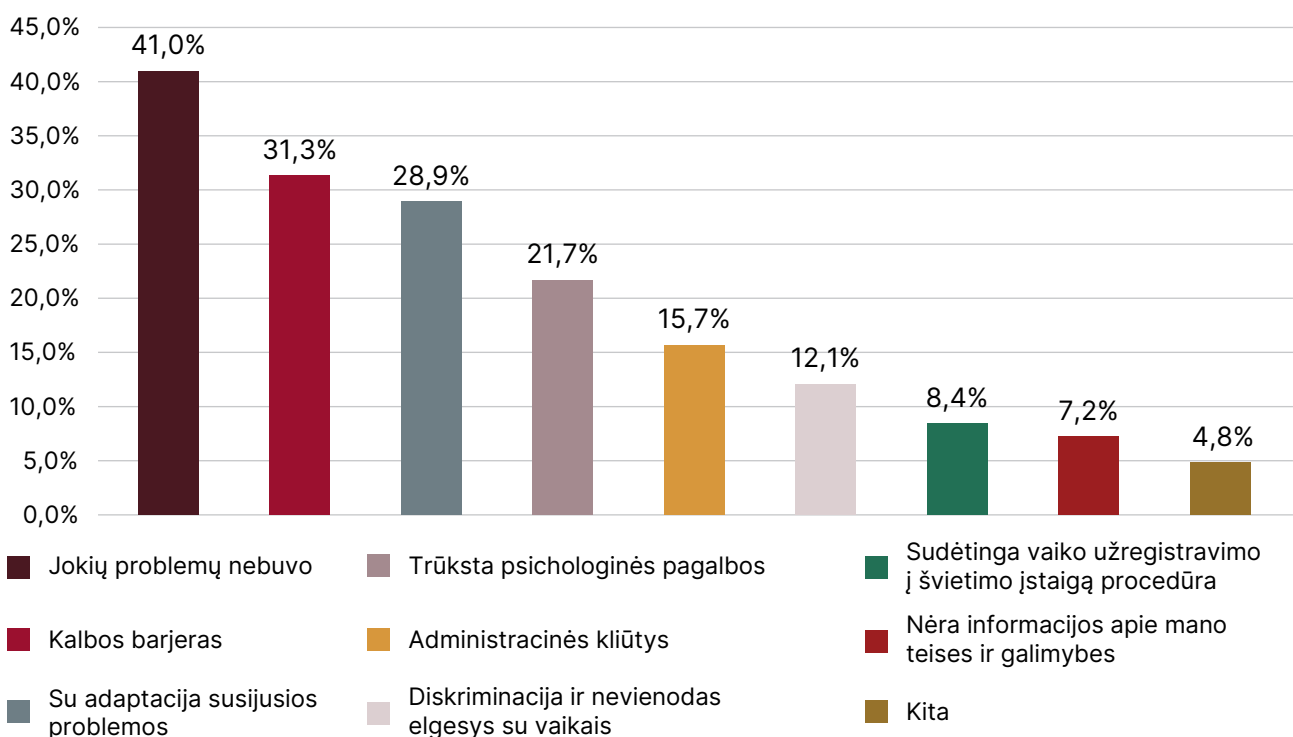
Pažymėtina, kad 22 proc. respondentų kaip pagrindinę problemą nurodė psichologinės pagalbos trūkumą. Tikėtina, kad tai mini studentai, nes būtent jie paprastai ieško psichologinės pagalbos.

Beveik 16 proc. respondentų rimčiausia Lietuvos švietimo sistemos problema laiko administracinius klausimus. Pernai daug studentų perkėlė savo studijas į Vilniaus universitetą. Perkelti visą gyvenimą į kitą šalį jaučiant netikrumą dėl ateities jauniems žmonėms anaipol nėra lengva:

Nebuvo garantijų, kad galėčiau tęsti studijas Ukrainoje. <...> Iš pradžių nuolat patirdavau įtampą dėl nežinomybės pojūčio“ (21 m. studentė).

Kita studentė (20 m. amžiaus) minėjo nepatenkinamas gyvenimo sąlygas bendrabučiuose ir sunkumus ieškant alternatyvaus būsto. Tačiau jos atvejais gana individualus.

Su kokiomis kliūtimis susidūrėte naudodamiesi švietimo ir vaikų priežiūros paslaugomis?

8 pav.

Užimtumas ir nerimas dėl finansinės situacijos

Dauguma respondentų (65 proc.) Lietuvoje turi stabilias pajamas. Daugiau nei pusė dirbančių ukrainiečių pajamų gauna dirbdami pagal oficialią darbo sutartį (buvo galima rinktis keletą atsakymų variantų).

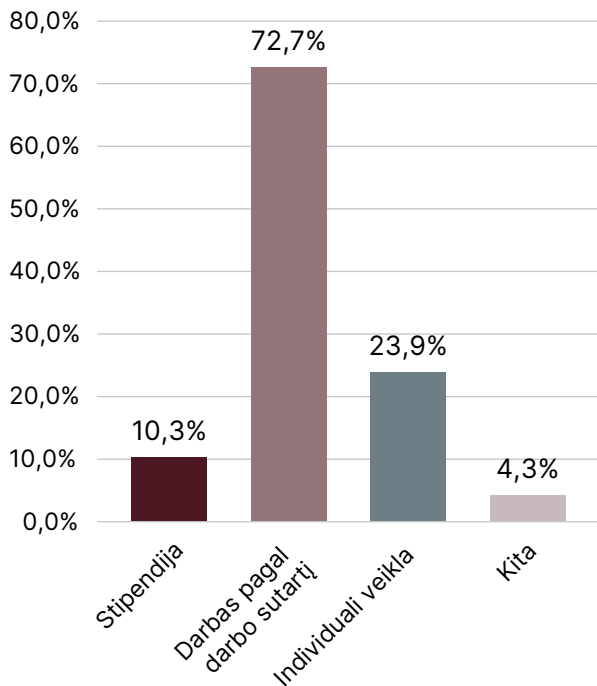
Verta pažymėti, kad keletas respondentų teigia išsaugoję senąjį darbą Ukrainoje ir gyvena iš taip uždirbamų pajamų. Pusiaus struktūruotame interviu dalyvavusi vyresnio amžiaus pora (vyras ir žmona, abu 68 m. amžiaus) pasakojo:

„Dirbame visu etatu: aš – universiteto profesoriumi, ji – projektų specialiste Charkivo miesto taryboje. Džiaugiamės galėdami dirbti iš čia savo šalies labai per nuotolį ir būti naudingi Ukrainai.“

Kita interviu dalyvė (35 m. amžiaus) dirba savarankiškai laisvai samdoma žurnalistė. Po daugiau nei vienerių metų, praleistų Lietuvoje, ji lietuvių kalbą moka B1 lygiu ir planuoja išnaudoti savo žinias Ukrainos ir Lietuvos labui:

„Dar bent kelerius metus negalėčiau grįžti į turėtą scenaristės darbą arba jį tęsti Lietu-

Jei turite stabilias pajamas, koks yra jų šaltinis?

9 pav.

voje. <...> Tačiau matau galimybę užsiimti kai kuo kitu. Esu dirbusi vertėja (iš anglų į ukrainiečių kalbą) leidykloje. Žinau, kad į šį darbą galiu sugrįžti.“

Vis dėlto ji pripažįsta dėl darbo, kuris yra individuali veikla, jaučianti nerimą dėl savo finansinės situacijos:

„Visada ieškau kitų projektų. <...> Turiu rasti papildomų darbų, kad galėčiau sumokėti nuomą. Kai išvyko mano draugė, vienai išsilaikyti tampa vis sunkiau.“

Nepaisant to, ši moteris neleidžia aplinkybėms jos sužlugdyti ir priversti atsisakyti ambicingų tikslų. Ji teigia stipriai jaučianti savo darbo prasmę ir svarbą – dirba Lietuvos žiniasklaidoje Ukrainos naujienų žurnalistė. Tačiau ji turi aiškų tikslą ateityje grįžti į savo ankstesnę sritį – darbą televizijoje.

Pažymėtina, kad tikslas rasti darbą yra būdingas daugeliui ukrainiečių pabėgėlių. 60 m. amžiaus interviu dalyvė, dirbanti ir Ukrainoje (per nuotolį), ir Lietuvoje, sako:

„Iš pradžių [po atvykimo į Lietuvą] man atrodė, kad turiu kuo nors užsiimti, kad susidoročiau su psichologine įtampa.“

Įsidarbinti siekia net universiteto stipendijas gaunantys studentai. 21 m. amžiaus studentė darbo ieško tam, kad būtų labiau nepriklausoma, nes tėvams būtų sunku ją visiškai išlaikyti finansiškai. Kita, jau dirbanti studentė darbo turėjimą ir aukštojo išsilavinimo siekimą laiko vienodai svarbiais dalykais.

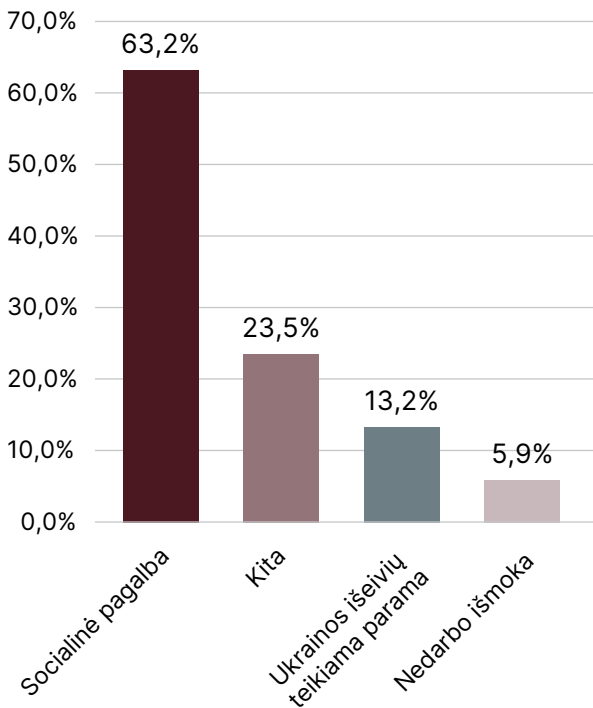
Vis dėlto tarp ukrainiečių yra tam tikro nerimo dėl finansinės situacijos. Kai kurie jų iš savo darbo gauna kompensaciją apgyvendinimui ar kitokią paramą. Jie abejoja, ar galės išgyventi šiai paramai pasibaigus.

„Apskritai nuomos kainos Vilniuje yra neįkandamos, atsižvelgiant į vidutinę algą“ (45 m. moteris).

Šis nevisiško finansinio saugumo jausmas nepaisant turimų stabilų pajamų keičia kai kurių interviu dalyvių planus. Pirmiau cituota moteris teigia:

„Liksiu čia, kol gaunu paramą iš universiteto. Priešingu atveju negalėčiau sau leisti čia gyventi.“

Jei naudojate socialinės rūpybos programą, kokio tipo paramą gaunate?

10 pav.

Vienas veiksnių, keliančių nerimą dėl finansinės situacijos, yra būsto nuomos kaina. Nuo 2022 m. vasario nuomos kainos išaugo – ypač Vilniuje. Ukrainiečiai dažnai nerimauja dėl to, kad negalėdami sau leisti toliau mokėti dabartinę nuomą negalės rasti pigesnio buto, nes būsto paieška, atrodo, kelia sunkumų mažiausiai 31 proc. apklausos dalyvių (jie nurodė, kad jiems reikia pagalbos ieškant buto nuomai). Be to, keletas respondentų teigia susidūrę su diskriminacija iš būsto savininkų – kai kurie nesutiko nuomoti jiems buto dėl Ukrainos pilietybės.

Viena iš tikėtinių Lietuvoje gyvenančių ukrainiečių juntamo finansinio nerimo priežasčių gali būti jaučiama atsakomybė ne tik už save ir kartu gyvenančius šeimos narius, bet ir už tuos, kurie liko Ukrainoje ginti šalies ir kuriems reikia finansinės paramos. Daugeliui užsienyje gyvenančių ukrainiečių periodinė parama labdaros fondams ar asmeniškai pažįstamiems karies tapo nuolatinėmis išlaidomis. Kai kurie jaučia kaltę ir gėdą dėl to, kad pabėgo į saugią šalį, todėl savo sprendimą stengiasi pateisinti remdami Ukrainos kariuomenę.

Visgi interviu dalyviai daugiausia kalba apie pasiryžimą ieškoti būdų likti šalyje ir užsidirbti pragyvenimui. Respondentų, kurie į klausimą apie stabilų pajamų turėjimą atsakė neigiamai (35 proc.), atsakymai daugiaž tolygiai (po 30 proc.) pasiskirstė tarp trijų

pasirinkimų: „Gyvenu iš Lietuvoje esančių giminių pajamų“, „Gyvenu iš santaupų, kurias atsivežiau iš Ukrainos“ ir „Kita“. Pasirinkusieji pastarąjį variantą minėjo tokias aplinkybes: „Dirbu Ukrainos įmonėje“, „Gaunu socialinę pagalbą“ arba „gyvenu iš ukrainietiškos pensijos“.

Pažymėtina, kad dauguma socialinės rūpybos programomis besinaudojančių respondentų gauna iš valstybės socialinę pagalbą. Pasirinkusieji antrą variantą nurodė įvairius atsakymus, tarp kurių dažniausiai minimos nemokamų maisto paketų programos.

Įdomu tai, kad trečia pagal dažnį (13 proc.) pasirinkama kategorija – „Gaunu Ukrainos išėivių teikiamą paramą“.

Iš daugumos atsakymų į klausimą apie ukrainiečių bendruomenę akivaizdu, kad ukrainiečiai dėl įvairių priežasčių nėra linkę palaikyti ryšių su vietos išėiviais iš Ukrainos. Visgi, kai reikia spręsti socialinės apsaugos klausimus, jie paprastai kreipiasi pagalbos į vieni kitus. Ši apsauga aktualiausia vyresnio amžiaus žmonėms. Visi trys interviu dalyviai, kurie buvo vyresni nei 60 m., Lietuvą pasirinko dėl to, kad turėjo giminių tarp vietos ukrainiečių.

Jaunesni žmonės savo finansines problemas linkę spręsti ieškodami darbo. Dauguma respondentų turi darbą, todėl jaučiasi nepriklausomi ir skiria dėmesį savo šeimoms ir artimiems žmonėms.

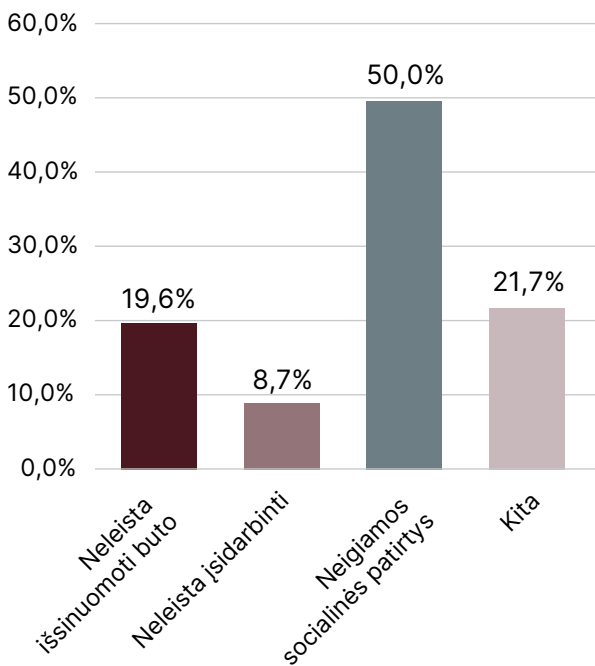
Susvetimėjimas ir socialinė adaptacija

Nors visi kalbinti interviu dalyviai nurodė nepatyrę diskriminacijos, buvo pasikartojančių neigiamų patirčių, keliančių susvetimėjimo jausmą.

Su tuo susidūrė ir dalis apklausos respondentų. Didesnė dalis internetinės apklausos dalyvių (daugiau nei 43 proc.) nepatyrė visiškai jokios diskriminacijos, tačiau maždaug 29 proc. tokių patirčių turėjo, o 28,7 proc. girdėjo apie tokias kitų ukrainiečių patirtis Lietuvoje. Vis dėlto paklausti apie tai, kokią diskriminaciją patyrė, respondentai dažniausiai rinkosi variantą „neigiamos socialinės patirtys“ (50 proc.).

„Diskriminacijos pavyzdžių nesugalvoju. <...> Kartais girdžiu neigiamų nuomonių autobusų stotelėse ir pan. Pavyzdžiui, rusiškai kalbantys žmonės klausė, kodėl ukrainiečiai atvyksta į Lietuvą, kai jų pačių šalis pakankamai didelė, kad joje visi tilptų“ (60 m. moteris).

Jei teko susidurti, su kokio pobūdžio diskriminacija susidūrėte?

11 pav.

Svarbu pažymėti, kad interviu dalyviai tokias nuomones priskiria prorusiškiems žmonėms ar tiems, kurie simpatizuoja Sovietų Sąjungai. 45 m. amžiaus moteris šiuos nemalonius incidentus priskiria vietinei „vatai“ (Sovietų Sąjungos ir jos politikos mėgėjams), kuri yra nepatenkinta ukrainiečių pabėgėliais. Moteris pasakoja:

„Parduotuvės kasininkas, supratęs, kad aš iš Ukrainos, sau rusiškai sumurmėjo: „Visi šitie chocholai [užgaulus rusiškas žodis, reiškiantis ukrainiečius] čia atvažiavo mūsų pakeisti.“

Pažymėtina, kad tokias patirtis paprastai sukelia nugirsti neigiami komentarai viešose erdvėse. Tiesioginių konfrontacijų pasitaiko retai. Vis dėlto viena respondentė papasakojo apie situaciją, kai vyresnė moteris, išgirdusi, kad ji iš Ukrainos, ją pavadino „prostitute“.

Šiaip ar taip, galima drąsiai daryti prielaidą, kad Lietuvos visuomenėje tokios nuotaikos yra labai retas reiškinys, nors incidentų pasitaiko. Vieną iš retų pavyzdžių paminėjo 20 m. amžiaus studentė:

„Bendrabutyje girdėjau neigiamų komentarų iš lietuvių studentų, kurie mano, kad mes [ukrainiečiai] užimame vietą ir naudojame išteklius. <...> Tačiau tokie atvejai nėra dažni.“

Peržvelgus komentarus Lietuvos socialinėse medijose, galima daryti prielaidą, kad lietuviai nevienodai žiūri į moteriškosios ir vyriškosios lyties pabėgėlius iš Ukrainos. Moterys dažnai priimamos svetingai arba neutraliai, o su vyrais paprastai elgiamasi priešiščiau. Lietuvos socialinių medijų naudotojai paprastai rašo, kad „Ukrainos vyrai dabar turi ginti savo šalį“.

Atsižvelgiant į interviu dalyvių nuolat reiškiamą dėkingumą Lietuvai valstybei, lietuviai ir ukrainiečiai vieni su kitais paprastai nekonfliktuoja. Dauguma Lietuvų ir jos žmones laiko svetingais ir siekiančiais padėti. Vis dėlto socialiniame gyvenime ryšiai tarp lietuvių ir ukrainiečių nėra stiprūs. Keletas interviu dalyvių minėjo pastebėjimą, kad ukrainiečiai linkę užsidaryti savo pažįstamų rate. Ukrainiečiai nededa daug pastangų, kad užmegztų asmeninių ryšių su lietuviais.

„Man atrodo, kad ukrainiečiai paprastai nesocializuoja su lietuviais ir daugiausia asmeniškai bendrauja vieni su kitais“ (21 m. studentė).

Gali būti įvairių paaiškinimų, kodėl taip yra. Visų pirma tai sietina su konkrečia amžiaus grupe ir šeimine padėtimi. Vaikų ar jokių kitų šeimos narių neturintys jauni žmonės labiau linkę leisti laiką su lietuviais. O vyresnės nei 30 m. metų moterys, atvykusios su vaikais, labiau linkusios likti savo pažįstamų žmonių rate. Šią ukrainiečių pabėgėlių bendruomenės dalį sieja bendros patirtys, kurių turi ne visi ukrainiečiai.

„Dauguma mano pažįstamų ukrainiečių turi vaikų, tad jų problemos visiškai kitokios nei maniškės. Jos kalba apie vaikus ir savo vyrus. Neturiu nei vieno, nei kito, taigi tarp jų ir manęs nėra nieko bendro. Dėl to jaučiu susvetimėjimą“ (35 m. moteris).

Kitas susvetimėjimo jausmą galintis sukelti veiksnys – sunkumai palaikant artimus santykius su Ukrainoje likusiais šeimos nariais ar draugais. Tikslių duomenų apie skyrybų skaičių dėl priverstinio buvimo atskirai nėra, tačiau dėl atstumo ir skirtingų problemų, su kuriomis susiduriama, gali prasidėti konfliktai. Komentarai socialinėse medijose iliustruoja faktą, kad dalis Ukrainoje likusių ukrainiečių jaučia pyktį išvykusiems ir gėdina pabėgėlius dėl „tėvynės nuvylimo“; kartais kalba dar radikaliau, vyrus pabėgėlius vadindami „bailiais“, o moteris – „prostitutėmis“. Šie asmeniniai ir socialiniai konfliktai gali padidinti užsienyje esančių ukrainiečių susvetimėjimo jausmą.

Į Ukrainą kiek įmanoma greičiau grįžti planuojanti vyresnio amžiaus pora Vilniuje jaučiasi lyg ne savo vietoje, nepaisant šilto kaimynų priėmimo. 68 m. amžiaus moteris sunkiai sulaikydama ašaras sako:

☞ Čia esame svetimi. Visas mūsų gyvenimas liko ten [Ukrainoje].“

Kitas svarbus veiksnys, dėl kurio ukrainiečiai užsidaro savo rate, yra kalbos barjeras. Siekdami jausti tarpusavio ryšį, jie iš pradžių ieško kalbančiųjų jų kalba. Ir nors ukrainiečiai dažniausiai yra linkę mokytis kalbos, atrodo, kad dauguma to nelaiko būdu praplėsti savo socialinį gyvenimą.

Galiausiai kalbant apie adaptacijos procesą reikia atsižvelgti ir į psichologinius sunkumus bei ankstesnes psichikos traumas. Ukrainiečiams labiausiai rūpi atkurti savo gyvenimą ir išspręsti praktines problemas. O tebevykstantis karas toliau didina rūpesčių skaičių ukrainiečiams, kurie neprarado ryšio su tėvyne. Jie supranta, ką turi daryti (įskaitant šalies, kurioje gyvena, kalbos mokymąsi). Tačiau daugumai respondentų ir interviu dalyvių sunku kurti konkrečius ateities planus. Kai kurie jaučiasi pavargę nuo to, kad į juos žiūrima tik kaip į pabėgėlius, vien per karo prizmę:

☞ Ši tema dažniausiai kyla pokalbiuose su vyrais. Šiek tiek pavargau nuo požiūrio, kad esu „vargšė pabėgėlė“. Kai išsamiai aptariame, kaip man čia sekasi, atsižvelgiant į visą situaciją, nelabai lieka apie ką daugiau kalbėti <...>. Atrodo, kad jie nustemba sužinoję, jog turiu darbą, nuomonę ir asmenybę apskritai“ (35 m. moteris).

Svarbus veiksnys išlieka faktas, kad integracijai į visuomenę reikia išteklių – pastangų, laiko ir kartais pinigų. Ne visi ukrainiečiai po darbo ir studijų turi laiko, kurį galėtų skirti socializacijai su naujais žmonėmis. Be to, ne visi turi informacijos apie tai, kur galėtų užsiimti pomėgiais ir sutikti tais pačiais dalykais besidominčių lietuvių. O tokie renginiai ar kursai taip pat ne visada nemokami.

Verta pažymėti, kad interviu dalyviai gana dažnai pasiekimu laiko patį išgyvenimo faktą. Paklausus apie asmeninius pasiekimus ir ko gailimasi po atvykimo į Lietuvą, galima sulaukti atsakymo „Aš dar gyva“, lydimo nervingo juoko:

☞ Iš tikrųjų aš nieko nepasiekiau. Išgyvenau ir viskas“ (45 m. moteris).

Kita interviu dalyvė sako susidūrusi su neigiamais stereotipais apie ukrainiečius pabėgėlius. Ji pripažįsta, kad esama žmonių, kurie piktnaudžiauja socialinės pagalbos programomis ir kuria neigiamą įvaizdį apie ukrainiečius ir jų motyvus atvykti į Lietuvą.

☞ Esu girdėjusi pasakojimų, kad ukrainiečiai nu-eina į maisto prekių parduotuves, prisikrauna pilną krepšelį maisto ir aiškina kasininkei, kad už visa tai turi būti kompensuojama. Jaučiausi įskaudinta ir vos neapsiverkiau, susidūrusi su požiūriu, kad čia [Lietuvoje] esu tuo pačiu tikslu. Niekada nesugalvočiau padaryti ką nors panašaus. Tačiau kai turi neigiamų patirčių su ukrainiečiais iš anksčiau, jau susiformuoja stereotipa“ (60 m. moteris).

Pažymėtina, kad šį neigiamą vertinimą ji išgirdo iš savo rusakalbių kolegų. Atrodo, kad tarp jų populiarus įsitikinimas, jog ukrainiečiams Lietuvoje sudaromos „šiltnamio sąlygos“. Interviu dalyvė konkrečiai minėjo savo kolegę iš Baltarusijos, kuri neslėpė savo priešiško jai darbo kartu pradžioje.

☞ Jis [baltarusės kolegės požiūris] pagerėjo. Spėju, ji suprato, kad ne visi ukrainiečiai yra tokie. Tačiau jos požiūris dar toli gražu vis tiek nėra geras“ (60 m. moteris).

Kita interviu dalyvė teigia patyrusi spaudimą skubiai mokytis lietuvių kalbos. Tai ypač aktualu dirbantiems darbus, kuriems reikalingos aukštesnės profesinės kvalifikacijos:

☞ Manęs klausė, kiek laiko praleidau Lietuvoje. Išgirdę, kad čia esu jau metus, akivaizdžiai susierzino ir pasiteiravo, kodėl vis dar nekalbu lietuviškai“ (45 m. moteris).

Vis dėlto suprantama ir valstybinės kalbos svarba:

☞ Jei moki lietuvių kalbą, čia gali užsiimti bet kuo. Galioja visos tavo profesinės kvalifikacijos ir išsilavinimas. Vienintelė kliūtis – kalba“ (60 m. moteris).

Apibendrinant galima pažymėti, kad apskritai ukrainiečiai supranta savo atsakomybę, tačiau nesijaučia Lietuvos visuomenės dalimi.

Bendruomeniškumas

Verta paminėti, kad po 2022 m. vasario 24 d. atvykę ukrainiečiai aktyviai nesiekia užmegzti ryšių ir su Ukrainos išeivija Lietuvoje. Daugiau nei 50 proc. ukrainiečių nepalaiko ryšių su vietos ukrainiečiais.

Pagrindinės to priežastys – sunku gauti kontaktų (44 proc.) ir bendruomeniškumo jausmo trūkumas (33 proc.). Kai kurie respondentai teigė, kad „visiškai nežinojo apie išėivius“, „nejautė poreikio ieškoti vietos bendruomenės“ arba „neturėjo laiko socializuotis“.

Tad net ir žinodami apie vietinę ukrainiečių bendruomenę, su ja dalydamiesi naujienomis ar patarimais jie į šiuos ryšius žvelgia praktiškai (t. y. kaip į būdą spręsti praktines problemas, rasti darbą ir t. t.), o ne kaip į progą dalytis ukrainietiška kultūrine patirtimi. Keletas respondentų ukrainietiškos kultūros išsaugojimo kontekste taip pat minėjo bendrų vertybių trūkumą.

Tą patį galima pasakyti apie socializaciją. Žmonės paprastai užmezga artimus ryšius dėl bendrų patirčių, o ne dėl buvimo toje pačioje šalyje fakto. Nepaisant to, dalyvavimo labdaros ir pagalbos Ukrainai iniciatyvose atžvilgiu situacija yra priešinga. Labdaros iniciatyvose dalyvavo daugiau nei pusė respondentų (67 proc.). Tai reiškia, kad pabėgėliai iš Ukrainos sudaro aktyvią bendruomenę, visų pirma skatinami noro neatitrūkti nuo savo šalies ir jos problemų.

Paklausti apie konkrečias organizacijas ar projektus, kuriuose dalyvavo, respondentai dažniausiai mini „UkreateHub“ ir „Ukrainos namus“. Abi organizacijos padeda pabėgėliams iš Ukrainos adaptuotis šalyje.

„Ukrainos namai“ siūlo prieinamus lietuvių kalbos kursus. Viena interviu dalyvė (35 m. amžiaus) lankė šiuos kursus, kad įgytų pagrindinių lietuvių kalbos žinių.

„UkreateHub“ šūkis „Activate. Enable. Create“ (liet. „Aktyvinti. Įgalinti. Kurti“) reiškia siekį išėivius iš Ukrainos paversti aktyvia bendruomene ir Lietuvos visuomenės dalimi. Vienos iš organizacijos iniciatyvų (TULA) tikslas – megzti asmeninius ryšius tarp ukrainiečių ir lietuvių šeimų. „UkreateHub“ iniciatyva – puikus aistros skatinti pokyčius ir padėti Ukrainai net iš toli pavyzdys.

Be to, bendradarbiaujant Ukrainos ambasada, Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarijai ir Vytauto Didžiojo universitetui Vilniuje įkurtas [Ukrainos centras](#). Šis edukacinis-kultūrinis centras visiems ukrainiečių bendruomenės Lietuvoje nariams organizuoja įvairius meno ir terapinius renginius.

Kitos dažniausiai minėtos iniciatyvos – studentų organizacijos, grupės socialinėse medijose ir Ukrainos palaikymo mitingai. Visa tai – ukrainiečių studentų iniciatyvos. Jaunesni žmonės linkę būti proaktyvūs ir burtis naudodamiesi socialiniais tinklais ir socialinių medijų kanalais. Būtent jie yra politiškai aktyviausi visose šiose grupėse.

Tačiau net ir tie, kurie nori tiesiog išsilaikyti ir gyventi savo gyvenimą, jaučiasi įsipareigoję Ukrainai.

☞☞ *Mano didžiausias pasiekimas po persikėlimo į Lietuvą yra tai, kad vis dar dirbu profesoriumi Ukrainos universitete ir išleidau vadovėlj studentams. Jie jau gali juo naudotis.* (68 m. vyras).

Ateities planai

Nors daugeliui ukrainiečių sunku kurti ateities planus, dauguma linkę kurį laiką likti Lietuvoje. Daugeliui ukrainiečių tai yra visų pirma darbo ir jau prisiimtų įsipareigojimų Lietuvoje klausimas.

☞☞ *Manęs darbe paklausė, ar norėčiau likti ilgiau. Atsakiau, kad norėčiau likti net jei karas baigtųsi rytoj* (35 m. moteris).

Ši interviu dalyvė lietuvių kalbos žinių įgijimą laiko galimybe tobulėti kaip žmogui ir įgyti naujų įgūdžių. Ji svarsto atnaujinti studijas ir įgyti magistro laipsnį. Pažymėtina, kad jos motyvai siejami su Ukraina ir įsitraukimu į šalies atstatymą po karo. Ji tai darytų net tuo atveju, jeigu liktų Lietuvoje ir gautų šalies pilietybę.

Daugiausia žmonės nuogaustauja negalėsią rasti darbo Ukrainoje dėl sunkios ekonominės situacijos. Netikrumas dėl situacijos teorinėje pokario Ukrainoje juos verčia ieškoti galimybių šalyje, kurioje gyvena dabar.

Tokia pati tendencija matoma ir internetinėje apklausoje. 76 proc. respondentų artimiausiu metu neplanuoja palikti Lietuvos. Be to, apie 64 proc. žmonių svarsto galimybę ateityje įgyti Lietuvos pilietybę. Galimybę gauti Lietuvos pilietybę ir likti šalyje visam laikui svarsto ir keletas interviu dalyvių. Pažymėtina, jog šie rezultatai iš dalies aiškintini tuo, kad dauguma respondentų yra vaikų turinčios moterys. Jų pagrindinis tikslas – atkurti savo gyvenimą ir pasiekti stabilumą, kurį gali suteikti Lietuvos pilietybė.

Kita vertus, gana keista, kad dauguma į Ukrainą artimiausiu metu neplanuojančių grįžti respondentų savo buvimą Lietuvoje tiesiogiai sieja su Rusijos platus masto invazijos trukme. Paklausti, kiek ilgai ketina likti Lietuvoje, jie daugiausia renkasi variantą „Iki karo pabaigos“ (41 proc.). Antras pagal populiarumą pasirinkimas (39 proc. respondentų) – likti Lietuvoje ilgą laiką (iki kelerių metų). Vos maždaug 10 proc. respondentų neabejoja liksią Lietuvoje visam laikui.

Šie rezultatai sunkiai suderinami su kitais atsakymais, nes Lietuvos pilietybės įgijimas (64 proc. respondentų svarstytų galimybę ateityje siekti Lietuvos pilietybės), ko gero, reikštų, kad bus liekama šalyje

visam laikui. Vis dėlto šio prieštaravimo priežastis yra tai, kad dauguma respondentų neturi numatę ilgalaikių planų dėl savo buvimo Lietuvoje. Jie nenori atmesti galimybės gauti Lietuvos pilietybę. Tačiau daugeliui tai yra variantas, kurį vertina, o ne konkretus planas. Pasak daugumos interviu dalyvių, apskritai yra sunku kurti bet kokius planus. Dėl pirmiau nurodytų priežasčių ukrainiečiai labiau linkę sutelkti dėmesį į šiuo metu jiems aktualias problemas.

Antra vertus, akivaizdu, kad Lietuvos pilietybės perspektyva yra patraukli ukrainiečiams. Ši išvada turėtų būti svarbi Lietuvos valdžios institucijoms: didelė dalis ukrainiečių, ypač ilgiau liekančių Lietuvoje, galimai sieks Lietuvos pilietybės. Kitaip tariant, ukrainiečių bendruomenė Lietuvoje neturėtų būti laikoma laikinu reiškiniu.

Viena interviu dalyvė Lietuvos pilietybę laiko būdu užsitikrinti stabilumą ir fizinį saugumą:

 Taip, svarstyčiau galimybę gauti pilietybę. Tikrai noriu grįžti į Ukrainą. Ten mano vaikas. Mano namai. Bet bijau“ (60 m. moteris).

Visgi daugeliui žmonių tai yra praktinis klausimas. Daugiau nei 60 proc. apklausos respondentų svarstytų galimybę vėliau Lietuvoje susijungti su tais šeimos nariais, kurie negali palikti Ukrainos dėl ten įvestos karo padėties. Tokį sprendimą galima sieti su tuo, kad dauguma respondentų yra vaikų turinčios moterys: jos gali turėti vilčių pasikviesti savo vyrus ir tėvus, kai tam bus palankios aplinkybės. Tad pasilikimas Lietuvoje (ES narėje) joms būtų tam tikrais atžvilgiais naudingas. Tačiau duomenų, kuriais būtų tokia argumentacija būtų galima pagrįsti, nėra.

Kita „pilkoji zona“ – ukrainiečių vyrų statusas Lietuvoje. Kai kurie iš jų bijo būti apkaltinti karo padėties sąlygų pažeidimu. Poreikis „nelįsti į akis“, nepritraukti dėmesio į save“ gali versti vengti aktyvaus socialinio gyvenimo ne tik pačius vyrus, bet ir jų žmonas bei vaikus. Šį atotrūkį tarp apklausos dalyvių lyčių, kuris neatitinka tikrojo vyrų pabėgėlių skaičiaus, galima laikyti šios problemos iliustracija.

Šios problemos kontekste taip pat svarbus laiko veiksnys. Svarbu nuo pat pradžių kurti pasitikėjimą ir skatinti geresnę ukrainiečių integraciją. Kitaip jie taps uždara bendruomenė Lietuvoje. Ateityje, jei karas tęsis, o finansinė parama ukrainiečiams iš vyriausybės ir ES mažės, dėl šito tarp ukrainiečių gali atsirasti neigiamų nuotaikų valstybės atžvilgiu. Lietuvoje gyvenančių ukrainiečių grupėse socialiniuose tinkluose jau dabar galima rasti tokių komentarų kaip „Jie apie mus pamiršo“ ar „Niekam čia mūsų neberei-

kia“. Taip pat išlieka galimybė, kad apolitiška ukrainiečių bendruomenės dalis susilies su apolitiškų (ar netgi prorusiškų) imigrantų iš Rusijos ir Baltarusijos bendruomenė, vis dar šlovinančia Sovietų Sąjungos laikus, ir taip prisidės prie prorusiškų nuotaikų stiprinimo visuomenėje.

Išvados ir rekomendacijos

Šiame tyrime analizuojama po 2022 m. vasario 24 d. į Lietuvą atvykusių ukrainiečių adaptacija šalyje. Juo siekiama išryškinti pagrindines problemas ir iššūkius, su kuriais Lietuvoje susiduria ukrainiečiai.

Šiame tyrime surinkti nauji duomenys rodo, kad ukrainiečiai sudaro motyvuotą, įstatymų besilaikančią bendruomenę, kuri Lietuvai jaučia dėkingumą ir pagarbą. Didžiąją bendruomenės dalį sudaro vyresnės nei 30 m. amžiaus, vaikų turinčios moterys, ilgalaikėje perspektyvoje linkusios likti Lietuvoje ir net svarstyti siekti šalies pilietybės.

Žemas socializacijos lygis. Kita vertus, nepaisant noro pritapti, ukrainiečiai nededa didelių pastangų įsilieti į Lietuvos visuomenę. Aiškiai matyti, kad netgi poreikis burtis į didesnes ukrainiečių bendruomenes, organizacijas ar dalyvauti socialinėje veikloje yra palyginti nedidelis. Lietuvoje esantys ukrainiečiai yra linkę apsiriboti mažu pažinčių ratu ir spręsti kasdienes iššūkius, o ne siekti politinių ar socialinių tikslų. Netgi kalbos mokymosi atžvilgiu pirmiausia minimas pareigos jausmas, o ne kokybiškesnės socializacijos poreikis.

Atsižvelgiant į tai, svarbu, kad Lietuva kurtų veiksmingus komunikacijos kanalus, kurie padėtų įtraukti ukrainiečius į visuomenę. Būtina remti labdaros organizacijas ir iniciatyvas, prisidedančias prie sėkmingos jų integracijos. Šiuo aspektu labai svarbų vaidmenį atlieka informacijos apie teises ir galimybes prieinamumas. Tai ukrainiečiams padės jaustis neatsilikantiems ir išnaudojantiems visas galimybes – pvz., informacija apie kalbos mokymąsi, išsami informacija apie tai, kaip įmanoma greičiau gauti medicinos priežiūrą, kaip padidinti galimybes gauti stabilų darbą, apie kanalus, kuriais galima gauti naujienas apie vietinius kultūrinius ir socialinius renginius.

Nepakankamas priemonių ir lietuvių kalbos pamokų prieinamumas. Svarbiausias klausimas Lietuvoje esantiems ukrainiečiams – lietuvių kalbos kursų prieinamumas. Jie nori išmokti kalbą, tačiau kalbos

mokyklų kursai ar privačios pamokos jiems dažnai per brangios. Vis dėlto didžiausia problema yra viešai prieinamos informacijos apie galimybes kalbos išmokti nemokamai trūkumas. Užimtumo tarnyba tik šiemet pradėjo plačiau kompensuoti kalbos kursus, tačiau kol kas šia galimybe naudojasi nedaug ukrainiečių. Į išreikštą motyvaciją mokytis kalbos turime reaguoti nedelsdami, nes vėliau ji gali sumažėti: ilgainiui prie gyvenimo šalyje prisitaikę rusiškai ar angliškai kalbantys ukrainiečiai vėliau gali nebenorėti skirti laiko ir išteklių lietuvių kalbai išmokti. Dabar puikus laikas Lietuvos institucijoms skatinti ir didinti motyvaciją mokytis kalbos, nes vėliau tam gali prireikti didesnių išteklių.

Pirmoji užduotis turėtų būti komunikacijos kanalų išplėtimas ir jau prieinamų, valstybės finansuojamų galimybių mokytis lietuvių kalbos reklama. Pavyzdžiui, būtų galima sukurti specialią internetinę erdvę, kurioje būtų nurodomos visos galimybės ir pateikiamos nuorodos į organizacijas, siūlančias nemokamus kalbos kursus ukrainiečiams. Užimtumo tarnyba jau pateikia nuorodas į siūlomus kalbos kursus. Vis dėlto nedaug ukrainiečių galimybių mokytis kalbos ieško būtent Užimtumo tarnybos svetainėje. Todėl ji neturėtų būti vienintelis kanalas, teikiantis informaciją apie lietuvių kalbos kursus už prieinamą kainą. Interviu dalyviai minėjo kelis variantus ir būdus, kuriais jie mokosi lietuvių kalbos. Tačiau šios žinios turi būti prieinamos viešai.

Reikia imtis dar vienos užduoties – sukurti aiškią kalbos kursų struktūrą ir skirti daugiau dėmesio aukštesnio lygio (B1–C2) kalbos kursų kūrimui. Taip atsirastų visaverčio kalbos mokymosi galimybių.

Prieinamesnė medicinos priežiūra. Dar viena svarbi problema – eilės laukiant medicinos priežiūros paslaugų. Ši problema bendra ne tik ukrainiečiams, bet ir lietuviams. Ją gali būti sunkiausia spręsti organizaciniu lygmeniu, nes ji peržengia integracijos problemos ribas. Vis dėlto tam tikrus organizacinius klausimus spręsti galima, pavyzdžiui, pateikiant paaiškinimus apie kitas galimybes gauti gydytojo konsultaciją (pvz., internetu) ar į ją užsiregistruoti, apie privačias gydytojo konsultacijas, apie esamas valstybės finansuojamas nemokamo sveikatos pasitikrinimo programas, nemokamas psichinės sveikatos priežiūros specialistų konsultacijas, kurias teikia Lietuvos ir tarptautiniai savanoriai, ir panašiai.

Nors dauguma po 2022 m. vasario 24 d. atvykusių ukrainiečių turi darbą, juntamas tam tikras nerimas dėl darbo išlaikymo ir finansinės situacijos apskritai. Be to, bendras netikrumo dėl ateities jausmas

ar nuolatinis galvojimas apie Ukrainoje gyvenančius ar kovojančius giminaičius gali padidinti psichikos sveikatos problemų riziką. Todėl turėtų būti skiriama daugiau dėmesio psichologų konsultacijų prieinamumui. Verta svarstyti galimybę sukurti valstybės remiamą programą, skirtą specialiai ukrainiečiams, kuriems reikalingos psichologo konsultacijos: jas galėtų teikti ukrainietiška kalbantys specialistai, skatinami tęsti praktiką Lietuvoje.

Galimi nebylaus konflikto tarp imigrantų grupių pavojai. Apskritai ukrainiečiai yra patenkinti gyvenimu Lietuvoje. Tačiau jie taip pat jaučia susvetimėjimą ir turi neigiamų socialinių patirčių. Žinoma, jas dažniausia sukelia prosovietiška ar prorusiška nusiteikę asmenys. Taip pat verta pažymėti, kad į panašias nuotaikas yra labiau linkusi baltarusių bendruomenė Lietuvoje, todėl tarp jos ir ukrainiečių bendruomenės gali kilti konfliktų. Didėjanti imigrantų iš Baltarusijos grupė turėtų būti atidžiai stebima, nes joje gali būti labiau paplitę prorusiški naratyvai ir įsitikinimai, dėl kurių gali kilti konfliktų su ukrainiečiais.

Pasiruošimas ilgalaikiai integracijai. Daug ukrainiečių planuoja likti, todėl būtinos ilgalaikės integracijos programos ir procesai. Turime būti pasiruošę tam, kad didelė dalis Lietuvoje esančių ukrainiečių gali norėti pasikviesti šiuo metu Ukrainoje gyvenančius ar kovojančius šeimos narius susijungti su savo šeima Lietuvoje. Be to, turėtume įvertinti paskatas ir galimybes daliai ukrainiečių suteikti Lietuvos pilietybę. Visų pirma turi būti nuosekliai paaiškintas procesas ir reikalavimai Lietuvos pilietybei gauti. Antra, galima sukurti skatinimo siekti pilietybės sistemą ir ją taikyti tiems ukrainiečiams, kurie yra aiškiai nusprendę likti Lietuvoje visam laikui.

Jau egzistuoja „Ukrainos namų“ ir „UkreateHub“ iniciatyvos, kuriomis skatinama ukrainiečių integracija į Lietuvos visuomenę. Todėl turėtų būti daugiau bendradarbiaujama su vietos savivaldybėmis ir tokiomis projektams, kad būtų inicijuojami kultūriniai ir socialiniai renginiai, kuriais būtų stiprinami ryšiai tarp ukrainiečių pabėgėlių ir Lietuvos visuomenės. Atsižvelgiant į tai, kad pabėgėlių iš Ukrainos socialinė kilmė, pomėgiai ir poreikiai yra skirtingi, jų integracijos į Lietuvos visuomenę metodai taip pat turėtų būti diferencijuojami. Svarbu ieškoti bendrų sąlyčio taškų tarp ukrainiečių ir lietuvių interesų ir tuomet juos paversti galimybėmis bendrauti tarpusavyje, keistis patirtimis, mokytis ir tobulėti. Tolesniuose tyrimuose galėtų būti skiriamas dėmesys šiems sąlyčio taškams ir galimybėms, kurias jie atveria.